

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ В СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ**Я.З. Василькевич. Розвиток креативності в соціальному контексті.**

У статті подано теоретичний аналіз проблеми соціальної обумовленості розвитку креативності особистості. Здійснено аналіз системи соціокультурних чинників: макро-, мезо- та мікросоціуму. Розглянуто механізми дії окремих груп соціальних чинників. Визначено макросоціальні чинники, які позитивно впливають на творчість, та умови успішного протікання креативних процесів у суспільстві. Розглядаються особливості впливу різних типів середовища на креативність. Аналіз мікросоціального чинника як впливу найближчого оточення (сім'ї та школи) показав, що саме сім'я є первинним і основним компонентом середовища, в якому безпосередньо складаються умови креативного розвитку дитини.

Ключові слова: креативність, детермінація творчого процесу, соціальна обумовленість, макросоціум, мезосоціум, мікросоціум, сімейне та шкільне середовище.

Я.З. Василькевич. Развитие креативности в социальном контексте.

В статье представлен теоретический анализ проблемы социальной обусловленности развития креативности. Осуществлен анализ системы социокультурных факторов: макро-, мезо- и микросоциума. Рассмотрены механизмы действия отдельных групп социальных факторов. Определены макросоциальные факторы, позитивно влияющие на творчество, и условия успешного протекания креативных процессов в обществе. Рассматриваются особенности влияния разных типов среды на креативность. Анализ микросоциального фактора как влияния ближнего окружения (семьи и школы) показал, что именно семья является первичным и основным компонентом среды, в котором непосредственно складываются условия креативного развития ребенка.

Ключевые слова: креативность, детерминация творческого процесса, социальная обусловленность, макросоциум, мезосоциум, микросоциум, семейная и школьная среда.

Постановка проблеми. На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства особливо актуальними стали дослідження творчості в соціальному та культурному контекстах. Саме завдяки творчим процесам появляються інновації, які просувають розвиток і створюють інформаційний фундамент для динаміки соціальної системи. Суттєвим є й зворотний напрямок детермінації – культурне середовище впливає на творчі досягнення.

Сучасне суспільство потребує творчості. Творчість сьогодні – не надмірність і не екзотика, вона – те, чого вимагає дух часу, дух прийдешніх змін, вона – «дорога в майбутнє» [4, с. 94].

Проблема інтелектуального і креативного розвитку набуває найбільш дискусійного характеру в контексті питання про рушійні сили, детермінанти цього розвитку. Детермінація креативності включає вплив внутрішніх, психологічних, і зовнішніх, соціокультурних факторів. У системі соціокультурних чинників виділяють макро-, мезо- та мікрорівні впливу соціуму на розвиток креативності. Функціонування макро-, мезо- та мікросистем має складний характер. Більш високі рівні системи можуть обмежувати рівні, які знаходяться нижче, але вони не породжують їх прямо та безпосередньо. Вся ця система чинників різного рівня не може бути зведена до навколишнього середовища. Вона відіграє роль важливої складової частини соціальної ситуації, а її різні рівні інтегруються в єдиному процесі взаємодії з внутрішніми психологічними умовами (чинниками особистості) й загалом визначають процес розвитку креативності.

Аналіз останніх досліджень. Соціально-історичний і психологічний «контекст» творчості та розвитку креативності вивчались у численних дослідженнях соціологів, істориків культури, психологів (С. Аріетті, Дж. Гоуен, Т. Манро, М. Олсон, А. Маслоу, К. Роджерс, Л. Виготський, Я. Пономарьов, О. Матюшкін, Л. Єрмолаєва-Томіна, Н. Гончаренко та ін.).

Вплив безпосереднього соціального оточення, конкретних соціальних ситуацій, в яких опиняється людина, на пізнавальні здібності в цілому та креативність зокрема досліджувався в роботах Т. Любарта, Р. Стернберга, В. Дружиніна, Н. Хазратової, А. Вороніна, І. Пуфаль-Струзік, Д. Ушакова, Т. Баришевої, Н. Вишнякової, К. Петрова та ін.

Основні фактори соціального контексту, які сприяють творчій діяльності суб'єкта вивчає І. Пуфаль-Струзік. Автор виявила, що «соціальна дійсність, в якій знаходиться творча особистість, є не просто зовнішнім контекстом творчої активності: соціальні фактори, вступаючи у взаємодію з індивідуальними якостями суб'єкта, створюють комплекс «зовнішньо-внутрішніх» факторів, що спонукають або гальмують прояви його творчої активності [5, с. 8]». А. Воронін [1] розглядає соціальну обумовленість інтелекту та креативності не тільки в «генетичному» аспекті, де «соціальне» виступає як причина розвитку та становлення інтелекту, але й в актуальному аспекті, що передбачає соціальну обумовленість ситуативних проявів особливостей інтелекту та креативності. Д. Ушаков [6] для опису впливів середовища на інтелектуальні здібності пропонує модель множинних шляхів, яка передбачає, що інтелект і креативність суб'єкта залежать від складної взаємодії особистісних, метакогнітивних і когнітивних структур, які формуються під дією різних шляхів впливу середовища.

Мета статті – виявлення особливостей впливу на розвиток і прояв креативності різних типів соціального середовища: суспільства, сім'ї та освіти.

Виклад основного матеріалу. Креативність і творчість суб'єкта повинні досліджуватися в єдності та взаємозв'язках із його соціокультурним оточенням, економічною реальністю, проблемною сферою, в рамках якої здійснюється його творча діяльність (М. Чіксентміхайі, Д. Саймонтон).

У літературі виділяють кілька груп соціальних факторів: макросоціум (суспільство, культура, ЗМІ, приналежність до соціально-економічного

класу, система освіти); мезосоціум (етнос, регіональні умови); мікросоціум (сім'я, референтна група, оточення).

Мікросоціальний фактор – це вплив найближчого оточення: сім'ї, друзів, школи. Детермінантою творчого розвитку особистості є позитивне ставлення цього оточення до проявів креативності.

Мезосоціальний фактор – це вплив на креативність особистості етноменталітету, національного оточення та національних традицій. У дослідженнях В. Хотинець [7] виявлено, що для дітей з більш зрілим рівнем етнічної ідентифікації характерне емоційно позитивне сприйняття світу. Вони демонструють найбільш високий рівень креативності, самоактуалізації, адаптивності поведінки. Чим більше дитина інтегрована в національну культуру, тим більше вона вільна і незалежна у своїх творчих проявах.

При вивченні творчості та креативності необхідно враховувати соціальні, культурні, економічні та інші фактори. На прояв креативності здійснює суттєвий вплив рівень економічного розвитку суспільства. Те, наскільки багато творчих сил спрямовано на ту чи іншу галузь, залежить не тільки від кількості людей, залучених до активності в цій галузі, та рівня їх креативності, але й від того, наскільки їх творчі звершення затребувані суспільством. Тому найчастіше для підвищення рівня креативності в тій чи іншій галузі достатньо підвищити ступінь сприйнятливості до інновацій всередині неї.

Макросоціальні фактори мають значний вплив на суспільну свідомість і суспільні емоції, тому можуть непрямо сприяти або перешкоджати розвитку творчої активності членів суспільства. Політичним, соціально-економічним становищем у країні вони впливають на прояв творчої активності членів суспільства. До факторів, які позитивно впливають на творчість, відносять інтенсивну соціальну динаміку, плюралізм, свободу, демократію, змагання ідей.

Детермінантою творчих процесів у суспільстві є також актуальна соціальна ситуація. Основними характеристиками соціальних процесів, які

відбуваються на сьогодні в країнах пострадянського простору, є нестабільність, динамічність, зміни стереотипів і всієї системи цінностей. Сучасна реальність вирізняється як негативними, кризовими тенденціями, так і позитивними процесами. До негативних тенденцій можна віднести нерівномірність розвитку різних економічних і соціальних сфер, різке розшарування суспільства, дегармонізацію соціальних стосунків, зниження життєвого рівня. Позитивними тенденціями в кризові періоди розвитку суспільства є пробудження закладених у людині природних творчих сил – прояв «ефекту спонтанної творчої активності». Багато аспектів розвитку креативності може бути обумовлена також приналежністю людини до певної соціально-економічної групи. Історично закладені в країні також і мезосоціальні підґрунтя творчості: багатство національних і етнічних традицій, різноманітність культурних стимулів і течій.

Загалом суспільство, яке сприяє розвитку творчості, так зване «креатогенне суспільство», характеризують такі особливості: доступ до засобів культури; відкритість до різних «культурних стимулів»; прагнення членів суспільства чогось досягнути; вільний, позбавлений дискримінації, рівний для всіх доступ до освіти; відсутність привілеїв для одних груп і пригнічення інших; різноманітність культурних течій; інтелектуальна толерантність; взаємодія та співробітництво творчих особистостей; наявність системи нагород і заохочень.

До соціальних факторів, які впливають на творчість, відноситься культура як набір загальних для групи людей способів мислення, поведінки, традицій, цінностей і символів, що структурують взаємодію цих людей з фізичним і соціальним оточенням. Культура присвоюється та передається від покоління до покоління, проте її характер еволюціонує в міру появи новацій або взаємодії з іншими культурами. Дослідження показують, що кожній культурі відповідають свої власні уявлення про творчий акт і що культурний контекст впливає як на рівень креативності, так і на можливість творчого вираження в тих чи інших сферах.

Творчі досягнення країни в певний історичний період – це результат складної багаторівневої комбінації факторів. Велику роль відіграє поява унікальних творчих особистостей, які виявляються авторами значних творчих продуктів. Проте ймовірність появи великих творців неоднакова в різних країнах і в різний час. Певну роль у цьому відіграють індивідуальні особливості населення – інтелект, відкритість досвіду та інші властивості.

На мікрорівні впливу соціуму на розвиток креативності виділяють особливості найближчого оточення: сім'ї та школи.

Для розвитку креативності, на думку В. Дружиніна, необхідно здійснювати системний непрямий формувальний вплив. Такій вимозі відповідає вплив через певний комплекс умов мікросередовища. «Середовище, в якому креативність могла б актуалізуватися, має високий ступінь невизначеності й потенційної багатоваріантності (багатство можливостей). Невизначеність стимулює пошук власних орієнтирів, а не прийняття готових; багатоваріантність забезпечує можливість їх знаходження. Крім того, таке середовище повинне містити зразки креативної поведінки та її результати [2, с. 220]».

Виділено фактори зовнішнього середовища, які здійснюють позитивний або негативний вплив на розвиток творчих здібностей. Для розвитку креативності необхідне нерегламентоване середовище з демократичними стосунками та наслідування дитиною творчої особистості. Більший спектр припустимих поведінкових проявів (у тому числі – емоційних), менша однозначність вимог не сприяє ранньому утворенню жорстких соціальних стереотипів і сприяє розвитку креативності. Вимога досягнення успіхів через слухняність не сприяє розвитку незалежності та, як наслідок, креативності [2, с. 213].

Говорячи про роль соціального середовища у розвитку творчих здібностей, слід виділити вплив школи як соціальної структури, яка в певних випадках створює середовище, що стимулює або пригнічує прояви креативності.

Шкільна освіта в традиційній формі пригнічує креативність внаслідок своєї формалізованості, стандартизації, авторитарності, підпорядкованості дидактиці. Навчання здебільшого орієнтується на розвиток лівої півкулі головного мозку: засвоєння законів логіки, систематизацію інформації, диференціацію дисциплін, які вивчаються. Дисципліни, пов'язані із заняттями мистецтвом, відносяться до неперіоритетних у навчальних планах, незважаючи на те, що саме вони розвивають уяву, асоціативне мислення та емоційну чутливість.

Традиційний процес навчання регулюється доволі жорсткими правилами, що стримує розвиток творчих здібностей учнів. Традиційна школа в основному культивує конвергентне мислення, навчаючи знаходити єдину правильну відповідь на задачі, сформульовані вчителем. Інформація часто передається дискретними порціями, акцент робиться на запам'ятовуванні та відтворенні. Тому успішність оцінюється за допомогою завдань на пам'ять або конвергентне мислення. Таким чином, принцип оцінювання знань у школі не сприяє прийняттю учнем рішень, пов'язаних з певним ризиком. Чим більше учні адаптуються до шкільної системи, тим більше вони схильні уникати «важких» ситуацій, в яких можна зазнати невдачі. Така настанова на уникнення ризику забезпечує хорошу адаптацію до школи, проте формує риси особистості, які негативно впливають на розвиток креативності.

Проте іноді в школах заохочується дивергентне мислення та учням дають задачі з нечітко визначеними умовами. Існують і деякі програми, які сприяють динамічному, контекстуальному засвоєнню знань, побудові міжпредметних зв'язків. Дослідження [10] показують, що в одній і тій же школі творчі досягнення учнів можуть суттєво залежати від особистості їхнього вчителя. Тому важливо проводити роботу з учителями щодо їхнього ставлення до проявів креативності на уроках, оскільки вони з висоти свого становища можуть або стимулювати, або пригнічувати креативність. Викладачам, які підтримують креативність учнів, притаманні деякі спільні

характеристики. Вони є прибічниками вільного навчання, розвивають кооперативне навчання, стимулюють учнів вивчати матеріал для використання його в якості основи дивергентного мислення. Такі вчителі розвивають гнучкість мислення, не оцінюють ідеї учнів без попереднього обдумування, заохочують самооцінку висунутих учнями ідей, всерйоз ставляться до запитань і пропозицій учнів, дають можливість працювати з різноманітним матеріалом та в різних умовах. Вони допомагають учням долати фрустрацію та невдачі, щоб ті могли сміливіше розвивати нові ідеї [9].

Дослідження, проведене Т. Амабайл [8], підтвердило гіпотезу автора про сприятливий вплив «внутрішньої мотивації» та деструктивний вплив «зовнішньої мотивації» на творчі здібності досліджуваних. Індивідуальний підхід до учня, а не строгий контроль з боку вчителя сприяє розвитку креативності.

Загалом педагогічна діяльність повинна здійснюватися на засадах доброзичливості, сумісної пошукової активності, діалогічності співробітництва вчителя та учнів, індивідуального підходу до кожної дитини.

Отже, школа як соціальний чинник буде сприяти розвитку творчих здібностей за умови наявності педагогів, які заохочують імпровізацію та творчий підхід до розв'язування задач і аналізу проблемних ситуацій, використовують ігрові елементи у проведенні уроків. Для розвитку емоційної сфери та формування досвіду соціальної взаємодії потрібно залучати школярів до культурно-дозвільної діяльності освітнього закладу. Тому організована позаурочна виховна робота, яка включає діяльність гуртків за інтересами, такі періодичні творчі заходи як конкурси, вікторини, вистави й тематичні свята, а також відвідування різних культурних центрів (театрів, музеїв, виставок, бібліотек) сприяє розвитку креативності.

Окрім шкільного середовища, сім'я є найбільш важливим чинником розвитку креативності дітей. У дійсності батьки більш ефективно, ніж вчителі вирішують чимало завдань, пов'язаних із підтримкою таланту й без

такої підтримки розвиток здібностей в умовах шкільного навчання стає малоефективним.

У дослідженнях впливу сімейного мікросередовища на здібності отримані певні результати. Підтверджено, що емоційні стосунки та способи взаємодії членів сім'ї здійснюють суттєвий вплив на розвиток інтелекту і креативності дітей (В. Дружинін; Н. Хазратова; Д. Ушаков; Т. Тихомирова; К. А. Хеллер, А. Зіглер та ін.).

В літературі [3] виділяються дві концепції впливу сімейного середовища на розвиток творчих здібностей. Вони по-різному трактують умови, що сприяють розвитку креативності. Перше припущення полягає в тому, що сімейне середовище стимулює креативність, якщо воно містить перешкоди для дитини. Стверджується, що обмеження середовища необхідні для розвитку креативності; дитина повинна навчитися долати труднощі і бути незалежною. Деякі дослідження дійсно показують, що люди з високою креативністю часто походять із неблагополучних сімей або з сімей із недостатньою емоційною підтримкою. Протилежна точка зору належить К. Роджерсу [12]. Він припускав, що сімейне середовище повинне надавати дитині психологічну підтримку, сприяти її розвитку та не проявляти до неї надмірної критичності. На думку автора, створення умов психологічної захищеності та свободи максимально збільшує ймовірність прояву творчості.

Зарубіжні дослідження впливу сім'ї на креативність дитини, як вважає Т. Любарт [3], в основному зосереджені на вивченні типів структурування сімейного середовища та стилів батьківського виховання. Результати, отримані в цих дослідженнях, по-різному трактують умови, що сприяють розвитку креативності. Зокрема, у дослідженнях впливу стилів батьківського виховання використовуються два виміри: один пов'язаний зі ступенем авторитарності батьків (рівень вимог, використання покарань), а другий – з тим, наскільки високо цінується особистість дитини (прийняття її думки, індивідуальності та автономії). Дж. Лотрі [11] виділив три типи сімейного структурування (батьківські правила, які організовують повсякденне життя):

1) середовище із жорсткими правилами; 2) середовище із гнучкими правилами; 3) середовище із слабкими правилами або зовсім без правил. Автор встановив, що середовище з великою кількістю обмежень або зі вседозволеністю не сприяє когнітивному розвитку. Найбільш стимулюючим виявляється середовище, в якому діють регулярні правила (тобто обмеження) і водночас допускаються порушення, які надають гнучкість життєвим правилам і звичкам.

У дослідженнях впливу сімейного середовища на креативність дитини виділялись різні аспекти: кількість дітей, порядок їх народження, статус батьків (у шлюбі, розлучені або такі, що розійшлися), типи сімейного структурування, стилі батьківського виховання та емоційне ставлення батьків. Т. Амабайл [8] вивчала такі соціальні чинники, що впливають на креативність діяльності, як особливості виховання, стосунки в сім'ї і т.д. Виявлено, що найбільш сприятливими для виникнення креативності у дітей є відсутність авторитарних стосунків у сім'ї, виховання у дитини почуття незалежності, а також наявність деякої інтерперсональної дистанції між дітьми та батьками.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. У системі соціокультурних чинників виділяють три рівні впливу соціуму на розвиток креативності: макросоціум (суспільство, культура, ЗМІ, приналежність до соціально-економічних груп, система освіти), мезосоціум (етнос, регіональні умови) та мікросоціум (сім'я, школа, референтна група, оточення). Функціонування макро-, мезо- та мікросистем має складний характер: більш високі рівні системи можуть обмежувати рівні, які знаходяться нижче, але вони не породжують їх прямо та безпосередньо.

Макросоціальні чинники мають значний вплив на суспільну свідомість і суспільні емоції, тому можуть непрямо сприяти або перешкоджати розвитку творчої активності членів суспільства. До чинників, які позитивно впливають на творчість, відносять інтенсивну соціальну динаміку, плюралізм, свободу, демократію, змагання ідей. Загалом суспільство, яке сприяє розвитку

творчості, так зване «креатогенне суспільство», характеризують такі особливості: доступ до засобів культури; відкритість до різних «культурних стимулів»; прагнення членів суспільства чогось досягнути; вільний, позбавлений дискримінації, рівний для всіх доступ до освіти; відсутність привілеїв для одних груп і пригнічення інших; різноманітність культурних течій; інтелектуальна толерантність; взаємодія та співробітництво творчих особистостей; наявність системи нагород і заохочень. Для успішного протікання креативних процесів у суспільстві необхідні такі умови: «заохочувальна настанова» (доброзичливість, схвалення) стосовно інновацій – самого факту їх появи, а також відносна свобода, автономність інновацій (їх зародження, становлення та розповсюдження), відсутність жорсткого «нав'язування» їх характеру, напрямку розвитку і т. д.

У дослідженнях мезосоціального підґрунтя творчості, як впливу на креативність особистості етноменталітету, національного оточення та національних традицій, виявлено, що зрілість етнічної ідентифікації обумовлює вищий рівень креативності, самоактуалізації, адаптивності поведінки. Чим більше дитина інтегрована в національну культуру, тим більше вона вільна і незалежна у своїх творчих проявах.

Дослідження мікросоціального чинника як впливу найближчого оточення (сім'ї, друзів, школи) виявили, що детермінантою творчого розвитку особистості є позитивне ставлення цього оточення до проявів креативності. Шкільна освіта в традиційній формі пригнічує креативність внаслідок своєї формалізованості, стандартизації, авторитарності, підпорядкованості дидактиці. Загалом педагогічна діяльність повинна здійснюватися на засадах доброзичливості, сумісної пошукової активності, діалогічності співробітництва вчителя та учнів, індивідуального підходу до кожної дитини.

Аналіз дослідницьких підходів до вивчення сімейного середовища та його зв'язку з когнітивним розвитком дитини показав, що сім'я є первинним і основним компонентом середовища, в якому безпосередньо складаються

умови креативного розвитку дитини. Більшість дослідників впливу сімейного оточення, зокрема особливостей сімейного виховання, на здібності дітей сходяться на думці, що сім'ї, в яких батьки виявляють увагу та інтерес до розвитку дитини, де заохочується нестандартна поведінка без жорсткого контролю з боку батьків, найбільше сприяють розвитку інтелектуальних і креативних здібностей дітей.

Перспективними є подальші емпіричні дослідження впливу природного або спеціально створеного соціального середовища на різні показники креативності.

Список використаних джерел

1. Воронин А. Н. Интеллект и креативность в совместной деятельности : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.13 / Анатолий Николаевич Воронин. – М., 2004. – 376 с.
2. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин. – 2-е изд. – СПб. : Издательство «Питер», 2000. – 368 с. – (Серия «Мастера психологии»).
3. Любарт Т. Психология креативности / Любарт Т., Муширу К., Торджман С., Зенасни Ф. ; пер. с фр. – М. : «Когито-Центр», 2009. – 215 с.
4. Основные современные концепции творчества и одаренности / [под ред. Д. Б. Богоявленской]. – М. : Молодая гвардия, 1997. – 420 с.
5. Пуфаль-Струзик И. Структурно-иерархическая модель творческой активности личности : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.01 / Пуфаль-Струзик Ирена. – М., 2003. – 357 с.
6. Ушаков Д. В. Психология интеллекта и одаренности / Ушаков Д. В. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2011. – 464 с.
7. Хотинец В. Ю. Этническое самосознание : монография / В. Ю. Хотинец. – СПб. : Алетейя, 2000. – 235 с. – (Библиотека социальной психологии).
8. Amabile T.M. The social psychology of creativity. – Berlin–Heidelberg–New York–Tokio: Springer Verlag, 1983. – XV + 245 p.

9. Cropley A.J. Fostering creativity in the classroom: general principles. In The creativity research handbook, M.A. Runco (ed.), Cresskill (NJ), Hampton Press, 1997, Vol. 1.
10. Dudek S.Z., Strobel M.G. & Runco M.A. Cumulative and proximal influences on the social environment and children's creative potential. Journal of genetic psychology, 1993, 154(4), p. 487-499.
11. Lubart T.L. & Lautrey J. Family environment and creativity. Paper presented at the XV Biennial meetings of the international society for the study of behavioral development, Berne, Suisse, 1998.
12. Rogers C. R. Toward a theory of creativity. ETC: A Review of General Semantics, 1954, No.11, p. 249-260.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Voronin A. N. Intellect i kreativnost v sovместnoy deyatel'nosti : dis. ... doktora psikholog. nauk : 19.00.13 / Anatoliy Nikolaevich Voronin. – M., 2004. – 376 s.
2. Druzhinin V. N. Psikhologiya obshchikh sposobnostey / V. N. Druzhinin. – 2-e izd. – SPb. : Izdatel'stvo «Piter», 2000. – 368 s. – (Seriya «Masterya psikhologii»).
3. Lyubart T. Psikhologiya kreativnosti / Lyubart T., Mushiru K., Tordzhman S., Zenasni F. ; per. s fr. – M. : «Kogito-Tsentr», 2009. – 215 s.
4. Osnovnye sovremennyye kontseptsii tvorchestva i odarennosti / [pod red. D. B. Bogoyavlenskoy]. – M. : Molodaya gvardiya, 1997. – 420 s.
5. Pufal-Struzik I. Strukturno-ierarkhicheskaya model tvorcheskoy aktivnosti lichnosti : dis. ... doktora psikholog. nauk : 19.00.01 / Pufal-Struzik Irena. – M., 2003. – 357 s.
6. Ushakov D. V. Psikhologiya intellekta i odarennosti / Ushakov D. V. – M. : Izd-vo «Institut psikhologii RAN», 2011. – 464 s.
7. Khotinets V. Yu. Etnicheskoe samosoznanie : monografiya / V. Yu. Khotinets. – SPb. : Aleteyya, 2000. – 235 s. - (Biblioteka sotsialnoy psikhologii).

Y.Z. Vasil'kevich. Development of creativity is in a social context.

In the article theoretical analysis of the social conditioning of creativity are given. The analysis of the socio-cultural factors: macro-, meso- and mikrosotsium are realized. It is emphasized that the operation of the three levels of the system is complex, higher levels may limit the levels that are lower, but they do not produce them directly and immediately.

The mechanisms of action of all groups of social factors are analysis. Defined macro factors influencing the work (intense social dynamics, pluralism, freedom, democracy, competition of ideas) and conditions for the successful flow of creative processes in society ("promotion attitude" to the innovation and the fact of their occurrence and relative freedom, innovation autonomy, lack of strict "imposing" their nature and direction of development etc.) Studies mezosocial basis of creativity found that ethnic identification maturity causes a higher level of creativity, self-actualization, adaptive behavior. What more child is integrated into the national culture, the more it is free and independent in their creative expression. Micro-analysis of the impact factor as immediate environment (family and school) showed that this family is the primary and fundamental component of the environment in which conditions consist of direct creative development. It was established that the determinant of the creative personality in the microenvironment is a positive attitude to the environment of the manifestations of creativity.

Keywords: creativity, determination of creative process, social conditionality, makrosotcium, mezosotcium, mikrosotcium, domestic and school environment.

Реферат на статтю

«РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ В СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ»

Василькевич Я.З., кандидата психологічних наук, доцента кафедри психології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький

Кількість джерел: 12

У статті досліджується актуальна проблема соціальної обумовленості розвитку креативності особистості. Здійснено аналіз системи соціокультурних чинників: макро-, мезо- та мікросоціуму. Підкреслено, що функціонування трьох рівнів системи має складний характер: більш високі рівні можуть обмежувати рівні, які знаходяться нижче, але вони не породжують їх прямо та безпосередньо.

Розглянуто механізми дії всіх груп соціальних чинників.

Визначено макросоціальні чинники, які позитивно впливають на творчість (інтенсивну соціальну динаміку, плюралізм, свободу, демократію, змагання ідей) та умови для успішного протікання креативних процесів у суспільстві («заохочувальна настанова» стосовно інновацій і самого факту їх появи, а також відносна свобода, автономність інновацій, відсутність жорсткого «нав'язування» їх характеру, напрямку розвитку і т. д.)

У дослідженнях мезосоціального підґрунтя творчості виявлено, що зрілість етнічної ідентифікації обумовлює вищий рівень креативності, самоактуалізації, адаптивності поведінки. Чим більше дитина інтегрована в національну культуру, тим більше вона вільна і незалежна у своїх творчих проявах.

Аналіз мікросоціального чинника як впливу найближчого оточення (сім'ї та школи) показав, що саме сім'я є первинним і основним компонентом середовища, в якому безпосередньо складаються умови креативного розвитку дитини. Встановлено, що детермінантою творчого розвитку особистості в умовах мікросередовища є позитивне ставлення цього оточення до проявів креативності.